

Wie in schoonheid wil eindigen, neemt ook bij gedwongen vertrek zijn of haar verantwoordelijkheid. Ongeacht de omstandigheden. Soms hoeft het zelfs niet eens tot een breuk te komen. VVO adviseert zowel bij **outplacement, loopbaanplanning als bij career counselling.** VVO engageert zich verregaand, biedt aantrekkelijke garanties en werkt met een specifieke en gepersonaliseerde aanpak. Contacteer ons tijdig en geheel vrijblijvend.

consulenten: *Frieda Buyse
Roger De Cadt
Marc Magerman
Luc Raskin
Walter Ressler
Etienne Van Aelst
Frans Van Hoeck*

psychologen: *Dr. Jacques Claes
Helena Crockaert*

ANTWERPEN-AARTSELAAR
Tel. (03)870 46 07 • Fax (03)887 10 16

ZAVENTEM
Tel. (02)757 90 24 • Fax (02)757 90 61

LIJK
Tel. (04)367 83 91 • Fax (04)367 83 00

WEVELGEM
Tel. (056)41 89 00 • Fax (056)41 74 36

Eekeningen VG.001.007 en VG.001.008

111111

Boekbesprekingen

Algemene economie

Theory of production

*Heinz D. Kurz en Neri Salvadori, Theory of production: A long-period analysis
Cambridge, Cambridge University Press,
1995, xx + 571 blz. - Prijs: 40 GBP
ISBN 0-521-44325-3*

Na jarenlange voorbereiding hebben Kurz en Salvadori eindelijk hun boek over Sraffaanse prijstheorie afgerond. Het resultaat is het grondigste werk dat vandaag over dit onderwerp beschikbaar is.

Het belangrijkste referentiepunt voor Kurz en Salvadori is het productie-model van Piero Sraffa. De meeste economen beschouwen Sraffa als een speciaal "lineair" geval van de meer algemene neoklassieke theorie. Hetzelfde geldt voor het groeimodel van John von Neumann. Volgens Kurz en Salvadori moeten we Sraffa en von Neumann situeren in de traditie van de klassieke economie, en is klassiek geen speciaal geval van neoklassiek, maar wel fundamenteel verschillend. Waarschijnlijk zullen niet alle lezers op dit punt worden overtuigd. In feite is dat ook niet nodig om de vele wiskundige en historische paragrafen van het boek te appreciëren.

Misschien is het interessant een vergelijking te maken met het handboek *Lectures on the Theory of Production*, waarmee Luigi Pasinetti in 1977 veel succes oogstte. Pasinetti beperkte zich toen tot de eenvoudigste versie van Sraffa's model, en onderstelde dat elke sector slechts één output produceert. Bij Kurz en Salvadori daar-

entegen vinden we ook een grondig overzicht van de technisch meer ingewikkelde modellen waarin sectoren meer dan één output voortbrengen. Kurz en Salvadori tonen ook welke wiskundig-economische verfijningen er de laatste twintig jaren zijn gemaakt (door henzelf en anderen) in verband met de analyse van vast kapitaal, schaarse natuurlijke hulpbronnen, en de keuze van productiemethoden.

Ook een aantal historische voorlopers van Sraffa worden meer gedetailleerd besproken dan bij Pasinetti. Misschien hadden Kurz en Salvadori hier nog een extra paragraaf kunnen inlassen over Mühlhpfordt. Voor zover ik weet, was Mühlhpfordt immers de allereerste die input-outputcoëfficiënten en Sraffa-achtige prijsvergelijkingen gebruikte, in zijn doctoraal proefschrift uit 1893.

Het werk van Kurz en Salvadori kan op verschillende manieren nuttig zijn. Gevorderde studenten kunnen het gebruiken als een handboek over wiskundig-economische eigenschappen van lineaire productiemodellen (het boek bevat trouwens een massa oefeningen en een wiskundige appendix). Voor onderzoekers vormt het boek een uitgebreid en gezaghebbend naslagwerk, waarin vele resultaten uit de literatuur op een competente wijze worden samengebracht, vaak met elegantere bewijzen dan in de oorspronkelijke referenties. Tenslotte kan het boek ook worden gewaardeerd door specialisten in de geschiedenis van het economisch denken, wegens de vele erudiete his-

torische opmerkingen die de tekst verfraaien.

Wilfried Parys

Applied Cost-Benefit Analysis

Robert J. Brent, *Applied Cost-Benefit Analysis*
Cheltenham/Brookfield, Edward Elgar, 1995,
xvii + 336 blz. - Prijs: 55 GBP
ISBN 1-85898-285-5

Nadat in de loop van de jaren tachtig de publicaties over kosten-batenanalyse wat stil waren gevallen, beleven wij nu een echte heropleving. Meerdere nieuwe handboeken hebben in de laatste paar jaar het licht gezien, waaronder het werk van Robert Brent, dat nu voorligt.

Dit boek besteedt aandacht aan de welvaartseconomische fundering van kosten-batenanalyse en aan praktische toepassingen. Bekende thema's die aan bod komen, zijn compensatietests, consumentensurplus, schaduw prijzen, externe effecten, publieke goederen en soortgelijke concepten die ook in elk handboek van welvaartseconomie besproken worden. Brent gaat verder dan de gebruikelijke theoretische behandeling. Hij voegt ook numerieke kwantificaties toe, die in praktische toepassingen bekomen werden. Speciaal is ook de grote aandacht die hij aan verdelingsaspecten besteedt. Men kan zich afvragen of dit werk geschikt is als leerboek voor studenten of onderzoekers die nog geen kennis van kosten-batenanalyse of van welvaartseconomie hebben en op zoek zijn naar een introductie. Voor die lezers schiet de uiteenzetting misschien wat tekort in samenhang en in diepgang. De ruimte ont-

breekt hier om dat gebrek met vele voorbeelden toe te lichten. Een goede illustratie is een onderwerp dat de auteur nogal na aan het hart schijnt te liggen: het aantal verliezers bij een project. Dit criterium is fundamenteel strijdig met de standaardanalyse van kosten en baten. Die steunt namelijk op een welvaartsfunctie waarin het aantal verliezers geen element is en geen reden mag zijn om kosten-batensaldo op te offeren. Als men dat toch zou doen, zou het alleen betekenen dat de verdelingsaspecten slecht gespecificeerd waren in de welvaartsfunctie. Men zou dan die welvaartsfunctie moeten herformuleren, waarna het aantal verliezers niet langer relevant zou zijn.

Brent beschouwt het daarentegen als een evidentie dat het pure aantal verliezers toch ook een criterium moet blijven en hij neemt dan maar genoegen met een zeer oppervlakkige oplossing: het gebruikelijke kosten-batensaldo krijgt een weging en ook het aantal verliezers krijgt een weging. Nu is het samenvoegen van twee strijdige criteria door aan beide een wegingscoëfficiënt te geven, toch bepaald een oppervlakkige manier van denken, om het zacht uit te drukken. Het is ook een werkwijze die in haar implicaties voor de inkomensverdeling totaal ondoorzichtig is. De auteur stelt het allemaal voor als de gelijke methodologie, zonder een onderscheid te maken met de zeer diepgaande analyses die hij uit de welvaartseconomie overneemt.

Op die manier schiet het boek meer dan eens tekort. Ook bijvoorbeeld het gebruik van een term als "equilibrating variation" voor iets wat alle economen kennen onder de naam "equivalent variation", is uitermate storend in een handboek voor beginnende studenten.

Ik raad het boek alleen aan voor lezers met voorkennis van kosten-batenanalyse. Die zullen wellicht hun wrovel kunnen bedwingen en dan toch heel wat praktische kwantificaties aantreffen, die voor hen nuttig kunnen zijn.

Gust Blauwens

Spatial Microeconomics Location Economics

Melvin L. Greenhut, *Spatial Microeconomics: Theoretical Underpinnings and Applications* (Reeks "Economists of the Twentieth Century")
Aldershot, VK / Brookfield, VS, Edward Elgar, 1995, xxv + 561 blz. - Prijs: 65 GBP
ISBN 1-85898-137-9

Melvin L. Greenhut, *Location Economics: Theoretical Underpinnings and Applications* (Reeks "Economists of the Twentieth Century")
Aldershot, VK / Brookfield, VS, Edward Elgar, 1995, xxiii + 464 blz. - Prijs: 59,95 GBP
ISBN 1-85898-138-7

Uitgeverij Edward Elgar heeft een reeks "Economists of the Twentieth Century": een reeks werken met artikels en papers van economen wier werk een belangrijke bijdrage betekende voor de economische wetenschap van de 20ste eeuw. Daarmee wil de uitgever een referentiepunt bieden aan lezers die er niet altijd in slagen alle vakliteratuur in zoveel domeinen dagelijks bij te houden.

Van Melvin L. Greenhut werden twee werken tegelijk uitgegeven: het ene over ruimtelijke micro-economie, het andere over lokalisatie-economie. In beide gevallen wordt een theoretische

onderbouwing aangereikt, samen met een reeks toepassingen. In *Spatial Microeconomics* staat de gedachte centraal dat verkopers in een ruimtelijke economie de macht hebben om prijzen vast te leggen, een macht die volgt uit de geografische indeling van markten. Het heeft geen zin hier alle papers afzonderlijk te bespreken. De collectie heeft wel dit gemeen dat de prijszetting van diensten geanalyseerd wordt vanuit een ruimtelijk perspectief. Greenhut toont aan hoe en waarom bedrijven op een heterogene wijze prijzen vastleggen over gedifferentieerde markten.

Dit boek is duidelijk bedoeld als impuls voor de neoklassieke micro-economie, door er een ruimtelijke dimensie aan te geven. Op zich is het een prachtige verzameling, met empirisch materiaal, waarbij theorie en praktijk worden gekoppeld. Nadeel is dan weer dat het een verzameling reprints betreft, druktechnisch en qua leesbaarheid niet zo geweldig. *Location Economics* toont aan dat industriële lokalisatie beïnvloed wordt door diverse factoren, o.a. de kosten, de vraag en het aantal bedrijven in de markt. Hier is vooral belangrijk dat de lezer doorheen de papers een overzicht krijgt van de belangrijkste ontwikkelingen die in dit domein hebben plaatsgevonden.

Eddy Van de Voorde

Principles of Microeconomics

Eugene Silberberg, *Principles of Microeconomics*
Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1995, xvi + 592 blz. - Prijs: 63,95 USD
ISBN 0-13-103714-5

Dit boek is bedoeld voor micro-economisch onderwijs op elementair niveau. Het heeft een vrij klassieke opbouw: vraagtheorie, competitieve marktevenwichten, productie en kosten, monopolie, imperfecte competitie, arbeidsmarkt. Opvallend is een apart hoofdstuk over eigendomsrechten en transactiekosten en een laatste hoofdstuk over macro-economie.

Silberberg heeft in dit boek duidelijk geopteerd voor een zeer verhalende stijl met enkel tabellen en grafieken ter illustratie. Voor wie zijn onvolprezen *The Structure of Economics: A Mathematical Analysis* uit 1990 (2e editie) kent, kan dat vrij ongewoon overkomen. De gekozen aanpak wordt in de inleiding verantwoord. Elk hoofdstuk wordt uitgebreid geïllustreerd met vaak sterk uitgewerkte voorbeelden. Ook sleutelbegrippen en een reeks vragen zijn opgenomen. Die vragen worden op het einde van het boek allemaal beknopt beantwoord. Het werk sluit af met een glossarium en een index.

Het is, kortom, een goed boek. Het zal evenwel zijn weg moeten zoeken op een uitgebreide markt van handboeken.

Kristiaan Kerstens

Cooperative Microeconomics

Herôé Moulin, Cooperative Microeconomics: A Game-Theoretic Introduction
Londen, Prentice Hall (Harvester Wheatsheaf), 1995, ix + 454 blz. - Prijs: 35,50 USD
ISBN 0-13-227679-8

Het kan sommigen verbazen dat er voor de opvattingen over optimaliteit in de economie niet dezelfde eensgezindheid bestaat als voor de

wetten van de natuurkunde. In beide gevallen staan we toch voor gelijksoortige objectieve gegevens. Het is de verdienste van dit boek dat het deze paradox verklaart aan de hand van een algemene theorie, geïllustreerd met talrijke voorbeelden. Daarbij heeft de auteur niet de pretentie om een kant-en-klare oplossing te geven; hij geeft enkel een duidelijke kijk op de moeilijkheden en denkrichtingen om tot oplossingen te komen.

Zeer mooi aan het boek is dat het op twee niveaus kan worden gelezen: een beschrijvend, intuïtief niveau en een kwantitatief, wiskundig niveau. Tot het laatste hoofdstuk kan ook de lezer met minder belangstelling voor wiskundige formules de gedachtegang van de auteur volgen. Maar ook voor het wiskundige gedeelte beperkt de auteur zich tot elementaire technieken, die nooit verder gaan dan wiskunde op het kandidaatsniveau economie. Zo worden de moeilijkste aspecten uit de micro-economie op een bijzonder eenvoudige en boeiende manier voorgesteld.

In zijn inleiding verklaart de auteur dat het boek het gevolg is van een jarenlange onderwijservaring. Het lijkt mij inderdaad een uitstekend referentiewerk voor een cursus micro-economie op academisch niveau. Het bevat ook meer dan 125 opgaven.

De auteur gaat ervan uit dat het samenleven in de economische bedrijvigheid van de mens kan steunen op de drie beginselen van de Franse Revolutie:

Vrijheid: ieder zoekt individueel zijn maximaal nut;

Gelijkheid: een instantie die door alle deelnemers wordt aanvaard, zorgt ervoor dat er eerlijke spelregels wor-

den gevolgd, die dezelfde zijn voor alle deelnemers (rechtvaardigheid);
Broederlijkheid: individuen kunnen samenwerkingsvormen zoeken die leiden tot een hoger nut voor elk.
Het grote probleem is echter dat in vele praktische omstandigheden geen enkel van deze drie beginselen tot een eenduidige, stabiele optimale toestand leidt voor elke deelnemer. Dit wordt geïllustreerd met talrijke casestudies, die dikwijls heel eenvoudig zijn, maar gemakkelijk uitgebreid kunnen worden tot de reële, gecompliceerde werkelijkheid. Deze casestudies geven een duidelijk inzicht in de onrust in onze maatschappij. De auteur kan geen antwoord geven op de vraag hoe die onrust kan worden omgetoverd in rust. Hij geeft enkel aan dat men er rekening mee moet houden, en hoe men de onrust klein kan houden.

Frans Lemeire

Wealth and freedom

David P. Levine, Wealth and freedom: An introduction to political economy
Cambridge, Cambridge University Press, 1995, x + 191 blz. - Prijs: 11,95 GBP
ISBN 0-521-44791-7 (pbk)

Dit boek is zeker geen klassieke inleiding tot de politieke economie, maar veeleer een filosofische reflectie over de band tussen vrijheid, menselijke ontplooiing en welvaart. Het is een gebalanceerde uiteenzetting over de mogelijkheden en de onderliggende waarden en doelstellingen van de markt, maar ook over wat de marktsamenleving niet kan en waar ze faalt. Het is bijgevolg ook een reflectie op de noodzaak, de visies, de

rol en de beperkingen van de overheid.

De marktsamenleving is een merkwaardig samengaan van veralgemeende afhankelijkheid om individuele vrijheid en ontplooiing na te streven. Veralgemeende afhankelijkheid, omdat de radicale breuk tussen productie en consumptie het mogelijk maakt dat we ons toeleggen op die zaken waarvoor we zijn opgeleid of talent hebben, maar waardoor we niet meer die dingen maken die we nodig hebben voor ons bestaan. Een marktsamenleving maakt dus specialisatie mogelijk, maar leidt er daardoor ook toe dat allen van iedereen afhankelijk zijn. Mensen zijn totaal afhankelijk van wat ze in ruil voor hun "eigendom" (arbeid, kapitaal, talenten) kunnen krijgen. De band tussen die veralgemeende afhankelijkheid en de individuele vrijheid wordt gelegd via de capaciteit van de markteconomie om de groei en de welvaart te vergroten. Hier komen Smith en de andere klassieken om het hoekje kijken. Allereerst betekent de toename van de welvaart in de samenleving dat de mensen meer en meer mogelijkheden krijgen om hun noden, behoeften en verlangens vorm te geven en te bevredigen. Maar het bereiken van betere voeding, behuizing, gezondheid, langer leven en recreatie is slechts één zijde van de medaille van vrijheid en zekerheid. Ook het nastreven van al die private doeleinden creëert vrijheid, omdat de marktsamenleving de mensen stimuleert om hun capaciteiten en talenten te ontplooiën, waardoor je een eigen persoonlijkheid ontwikkelt. Het kapitalisme, met zijn ingebouwde stimuli van verplicht nastreven van winst, leidt concreet tot toename van de welvaart en tot economische ontwikkeling. Tot

zover het bekende credo, dat de auteur uitwerkt aan de hand van het moderne "property rights"-denken. Het interessante van het boek ligt echter in zijn analyse van de problemen die dit denken oproept. Indien de marktsamenleving of het kapitalisme de welvaart wel vergroot maar tegelijk ongelijkheid impliceert of veel mensen uitsluit, hoe valt dat dan te rijmen met de vergroting van het rijk van de vrijheid? Het is een oud debat, maar de toenemende ongelijkheid na de vernieuwde triomf van de markt maakt het debat weer actueel. Ongelijkheid (en armoede) is nodig als stimulans om de welvaart te vergroten, maar hoeveel ongelijkheid is tolereerbaar, en vooral: hoe staat het dan met de ontplooiing, de autonomie, het zelfrespect en de vrijheid van de mensen die uitgesloten of gemarginaliseerd zijn? Aan de hand van een discussie van Rawls, die bijzonder eenvoudig is aangebracht, verduidelijkt Levine de verschillen tussen (on)gelijkheid als *effect* en gelijkheid van *mogelijkheden* (equality of opportunity). Dan past hij dat toe op verschillende domeinen van de economie als de arbeidsmarkt, de noodzaak van interventie in de gezondheidszorg, het onderwijs en de armoedebestrijding. Internationaal is het marktfalen af te lezen aan de ongelijke ontwikkeling tussen naties. Vrijhandel is volgens de auteur problematischer dan men denkt, vooral nu de internationale handel steeds meer neerkomt op het verhandelen van gelijksoortige goederen (intra-industry trade).

Een van de belangrijkste onderscheidingen in het boek om de publieke sfeer te onderscheiden van de privé-sfeer, is het onderscheid tussen "needs" en "wants". Dit onderscheid is moeilijk in het Nederlands weer

te geven, want de twee woorden betekenen *behoeften*. Voor de auteur betekent "wants" de concrete vertaling van wat iemand wenst, uitgedrukt in goederen en diensten. Wat mensen belangrijk achten, valt echter niet (altijd) samen met het verwerven van goederen en diensten; dat laatste blijkt zeer dikwijls zelfs teleurstellend, omdat de mens in feite erkenning en achting van anderen zoekt, of zekerheid enz. Met andere woorden: het autonoom bepalen van iemands eigenbelang is bepaald door wat de anderen (omgeving, cultuur) aanduiden als belangrijk. De goede samenleving is meer dan de som van de individuele welvaart. Dit alles wil niet zeggen dat er geen "noden" zijn, in de zin van voedsel, onderdak, verwarming enz. Die noden gelden echter voor iedereen en kunnen zeer verschillend worden ingevuld. In samenlevingen waar mensen afhankelijk zijn van inkomen en geld, is het cruciaal dat in die noden maatschappelijk wordt voorzien, omdat de markt slechts werkt voor de koopkrachtige vraag. Hoe de nood aan opleiding en gezondheidszorg concreet moet worden vertaald in een bepaalde mix van overheid en markt, blijft een open debat.

Stefaan Marysse

The international monetary system

Peter B. Kenen e.a., eds., *The international monetary system: proceedings of a conference organized by the Banca d'Italia* Cambridge, Cambridge University Press, 1994, xv + 349 blz. - Prijs: 16,95 GBP ISBN 0-521-45468-9

Dit boek is het resultaat van een conferentie (juli 1992) die de Banca d'Italia organiseerde ter nagedachtenis aan Rinaldo Ossola. Ossola was - onder andere - directeur-generaal van de Banca d'Italia en voorzitter van de plaatsvervangers van de Groep van Tien. Problemen in verband met het internationaal monetair systeem vormden dan ook een gepast thema voor deze conferentie, waarop zowel academici als beleidsmakers vertegenwoordigd waren.

Het boek is gestructureerd rond de drie fundamentele opdrachten die een internationaal monetair systeem moet vervullen: internationale liquiditeiten scheppen, de wisselkoersen bepalen, en een kader bieden voor de coördinatie van het economisch beleid.

In het eerste deel worden deze drie thema's in hun historische context geschetst, met bijdragen van Jacques Polak (The international monetary issues of the Bretton Woods era) en Guido Carli (Significant episodes in the evolution of the international monetary system).

Het tweede deel analyseert het internationale liquiditeitsvraagstuk. Het bevat bijdragen van John Williamson (The rise and fall of the concept of international liquidity), Andrew Crocket (The role of market and official channels in the supply of international liquidity) en William Branson (High world interest rates: shortage of saving or liquidity?).

Het derde deel handelt over wisselkoersen, met bijdragen van Peter Kenen (Floating exchange rates reconsidered: the influence of new ideas, priorities, and problems), Zhaohui Chen en Alberto Giovannini (The credibility of adjustable parities: the experience of the European Monetary System) en Pietro Catte, Giampaolo

Galli en Salvatore Rebecchini (Concerted interventions and the dollar: an analysis of daily data - waarbij de auteurs, tegen de gangbare opvattingen in, argumenteren dat interventies wel een effect hebben gehad op de koers van de dollar). Tenslotte wordt de rol van een internationaal monetair systeem bij de coördinatie van het economisch beleid besproken. Er zijn artikelen van Tammim Bayoumi en Barry Eichengreen (Economic performance under alternative exchange rate regimes: some historical evidence - waarin zij het afnemen van macro-economische flexibiliteit als de oorzaak zien van de ondergang van het Bretton-Woodssysteem) en Morris Goldstein (Improving economic policy coordination: evaluating some new and some not-so-new proposals).

Uit het boek komt het beeld naar voren dat wij momenteel in een "non-system" leven, waarin elementen uit verschillende systemen met elkaar coëxisteren. Toch zijn de meeste auteurs, ondanks bijwijlen scherpe kritiek, niet al te sterk verontrust over de huidige toestand. Ze zijn er zich bovendien van bewust dat eventuele hervormingen niet eenvoudig zijn. De methoden die de auteurs hantieren verschillen soms sterk: van overwegend beschrijvende en historische bijdragen tot meer gesofistikeerde econometrische analyses. Alle artikelen halen echter een zeer hoog niveau. Bovendien leveren ook de discussianten boeiende commentaren.

Ivo Maes

Public Sector Budgets

Attiat F. Ott, *Public Sector Budgets: A Comparative Study*

Aldershot, Edward Elgar, 1993, xv + 285 blz.
- Prijs: 49,95 GBP
ISBN 1-85278-618-3

De titel is veelbelovend, maar het comparatieve gedeelte van dit boek is uiteindelijk vrij beperkt. Het eerste deel (*Public Sector Budgeting in the United States*) - dat meer dan de helft van het boek beslaat - behandelt namelijk alleen de budgettaire schema's en procedures zoals die in de Verenigde Staten gehanteerd worden. In het tweede deel wordt wel aandacht besteed aan de ervaringen in Canada, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, maar die bijdragen zijn door andere auteurs geschreven (resp. G. Hutchinson, U. Schumacher en P. Smith) en een echte vergelijking tussen de verschillende landen wordt in feite niet gemaakt: dat wordt aan de lezer overgelaten.

Interessant is wel dat er heel wat aandacht gaat naar "the economics of federalism", of hoe budgettaire beslissingen worden genomen in federaal georganiseerde staten. "The economics of federalism" komen zowel in de bijdrage over de VS als in die over Canada en Duitsland aan bod. Ze worden ook theoretisch uitgediept in het laatste hoofdstuk van dit tweede deel, dat de relaties onderzoekt tussen de hoogte van de overheidsuitgaven enerzijds en de decentralisatiegraad anderzijds. Dit hoofdstuk inventariseert en bespreekt ook het empirisch onderzoek naar de zogenaamde decentralisatiehypothese (die stelt dat in sterk gedecentraliseerde staten de publieke sector kleiner is door de fiscale concurrentie tussen de verschillende gedecentraliseerde overheden). Dit hoofdstuk is volgens mij dan ook het interessantste van het tweede deel, maar het maakt van dit deel nog geen vol-

waardige comparatieve studie van budgetteringsprocessen in verschillende landen. Het heeft dan ook een veel bescheidener titel dan het boek zelf: *Comparative Budgeting: Case Studies*.

Desondanks is het boek bijzonder rijk aan informatie, en ook het eerste deel is - ondanks het feit dat de scope beperkt blijft tot de VS - interessant: er wordt bijvoorbeeld niet alleen aandacht besteed aan de verschillende budgettaire concepten en het huidige Amerikaanse institutionele kader, maar ook aan de historische genese van de huidige werkwijze. Bovendien worden ook de relaties tussen het overheidsbudget en de nationale rekeningen duidelijk besproken. Wie echter geen behoefte heeft aan een specifiek Amerikaanse inleiding tot de publieke financiën, gebruikt beter een klassiek handboek.

In een derde deel tenslotte (*Budget Policy*) - dat nog geen dertig pagina's beslaat - wordt de overheidsbegroting als macro-economisch stabiliseringsinstrument besproken. Die korte bespreking is weliswaar interessant, maar op dertig pagina's kan de uitgebreide literatuur op dit terrein vanzelfsprekend moeilijk volledig behandeld worden.

Jean-Louis Van Belle

Transnational Corporations in Southeast Asia

Hans Jansson, *Transnational Corporations in Southeast Asia: An Institutional Approach to Industrial Organization* (Reeks "New Horizons in International Business")
Aldershot, Edward Elgar, 1994 - Prijs: 39,95 GBP
ISBN 1-85278-983-2

Al verscheidene jaren vertonen de economieën van Zuidoost-Azië een spectaculaire economische groei. Die groei is gedeeltelijk het resultaat van een exportgericht ontwikkelingsbeleid, samen met een aanzienlijke toevloed van buitenlandse directe investeringen. Anderzijds impliceert deze groei een toenemende vraag naar goederen en diensten vanuit de desbetreffende regio, en worden de betrokken landen als afzetmarkt steeds belangrijker. Algemeen genomen is het belang van de buitenlandse directe investeringen van Europese multinationale ondernemingen (MNO) in Zuidoost-Azië afgenomen, wat tot een bezinning inzake strategische opties noopt. Dit boek komt dan ook op het goede moment.

Jansson hanteert een institutionele benadering van de MNO. Hij rechtvaardigt dat door te wijzen op de Aziatische economische omgeving, die grondig verschilt van de Europese. Aan de hand van die benadering bestudeert hij de organisatie en het management van 17 Europese MNO met vestigingen in Zuidoost-Azië. Zijn aandacht gaat in de eerste plaats naar de lokale en regionale operaties van deze MNO, en de verhouding daarvan tot de strategie en de organisatiestructuur van de moedermaatschappij en de groep. Deze relaties worden verklaard aan de hand van een transactiekostentheorie. Een van de centrale vragen die Jansson tracht te beantwoorden is waarom fysische (geografische) en psychische afstanden in internationale operaties veeleer worden geïnternaliseerd dan geëxternaliseerd, door gebruik te maken van agenten en andere tussenpersonen. Volgens Jansson vloeit dat voort uit de neiging van Europese MNO om transacties op te zetten met gebruikma-

king van administratieve hiërarchieën eerder dan van de markt. Dit gegeven, samen met de eigenheid van de Zuidoost-Aziatische omgeving, zet de betrokken ondernemingen ertoe aan hun dochtermaatschappijen zeer nauwgezet te controleren. Jansson vindt bij de onderzochte Europese MNO een vijftal globale organisatiestructuren. Hij toont aan dat zij een middel zijn om de kosten die verbonden zijn aan informatie, onderhandelingen en "enforcement", te optimaliseren. Ook wordt een wederzijds verband aangetoond tussen de penetratiestrategie van de MNO en haar organisatiestructuur. In vroegere fasen domineerde bij de 17 MNO kennelijk een organisatie-type "moeder-dochter"; nu overheerst een organisatiestructuur die gebaseerd is op productiemaatschappijen en mondiale productie, wat samenhangt met het technologisch-intensieve karakter van de producten. De lokale organisatie is gewoontelijk een compromis tussen de bestaande groepsstructuur en de lokale toestand (een replica van de mondiale organisatie zou in de kleine markten inefficiënt zijn), wat op zijn beurt de mondiale productorganisatie beïnvloedt. Het boek richt zich kennelijk tot specialisten in de organisatiestructuren van MNO en is minder toegankelijk voor andere economen. Toch verdient het een plaats in de bibliotheek van iedere onderzoeker met belangstelling voor de internationale economische betrekkingen van Europese ondernemingen of voor de eigenheid van de marktvoorwaarden in Zuidoost-Azië.

Ludo Cuyvers

Computerised Vehicle Routing and Scheduling in Road Transport

Peter Eibl, *Computerised Vehicle Routing and Scheduling in Road Transport*
Aldershot, Avebury, 1996, xxii + 318 blz. -
Prijs: 42,50 GBP
ISBN 1-85972-275-X

Om een aantal redenen wint het efficiënt samenstellen van de routeplanning stelselmatig aan belang. Er is niet alleen het feit dat het wegtransport instaat voor meer dan 85% van het totale aantal gepresteerde tonkilometers binnen de EG, maar ook de nog voorspelde groeivoeten in deze sector en de toename van de gemiddelde afstand waarover goederen getransporteerd worden. Dit boek is in de eerste plaats een zeer grondige, wetenschappelijke studie van de kosten en opbrengsten van "computerised vehicle routing and scheduling" (CVRS) uit operationeel en strategisch-tactisch oogpunt. Verder worden ook het huidige gebruik van de routingsoftware en de cruciale succesfactoren van deze technologie geanalyseerd. De auteur maakt consequent een onderscheid tussen "vehicle routing" (VR), dat is de planning (kostenminimering) van het bestellen van goederen met gebruikmaking van een of meer vrachtwagens, en "vehicle routing and scheduling" (VRS), dat is VR met inbegrip van bijvoorbeeld tijdbepalingen. Logistieke VRS-problemen benaderen het sterkst de distributierealiteit. Indien ze geïnformatiseerd zijn (CVRS) en verbonden met een orderallocatiesysteem, bieden ze een maximum aan (potentiële) voordelen en genereren ze reële opbrengsten.

Een aanvaardbaar aprioristisch marketingmodel (awareness, pre-attitude, adoption), en daarmee samenhangend tientallen associaties, worden in vijf hoofdstukken uitgebreid bi- en multivariaat getoetst. Het al dan niet aankopen en implementeren van CVRS-software en - in tweede instantie - de transportefficiëntie van een eventueel geïmplementeerd model treden daarbij op als afhankelijk variabelen. Lezers die niet vertrouwd zijn met statistische methoden, zullen zich spijtig genoeg moeten beperken tot de inleiding van het, uit wetenschappelijk oogpunt, zeer knappe boek en tot de samenvatting per hoofdstuk van de belangrijkste empirische resultaten. Als het relevantste verband uit de studie vermeld ik de relatie tussen de "awareness", of het besef dat CVRS-software bestaat, en zowel de omvang van het bedrijf als de huidige mate van centralisatie van gegevens. Een meer voor de hand liggende conclusie is dat een eventuele aankoopbeslissing significant wordt beïnvloed door het bewustzijn dat een product bestaat, en de houding (pre-attitude) tegenover de specifieke software. Wie over een wagenpark van meer dan tien vrachtwagens beschikt en het interessant zou vinden om tot 10% te besparen op de distributiekosten, doet er goed aan zich te informeren over de CVRS-producten. Ze staan in appendix in een aparte tabel vermeld met een korte beschrijving.

Lieven Coppejans

Industriële economie

Issues in Industrial Economics

Satya R. Chakravarty, *Issues in Industrial Economics*
Aldershot, Avebury, 1995, viii + 175 blz. -
Prijs: 35 GBP
ISBN 1-85972-018-8

Een boek *Issues in...* noemen ontslaat de auteur van de plicht een omschrijving of definitie te verzinnen van het vakgebied waarover hij of zij schrijft. In het voorliggende geval is dat de industriële economie, waaruit in essentie de band tussen ondernemingsgedrag en marktprestaties behandeld wordt in zes hoofdstukken: concentratiemeting (in feite een inleiding op het vervolg), oligopolies (waar de invloed van onze landgenoot Alexis Jacquemin duidelijk naar voren komt), efficiëntie, fusies, structuurprestatierelaties en sectoriële dimensieverdelingen van ondernemingen.

De aanpak van dit alles is vrij rigoreus wiskundig, gebaseerd op een indrukwekkende lectuur van de theoretische literatuur terzake, en met voldoende aandacht voor de intuïtie achter de formules. Het geheel is toegankelijk voor de econoom die niet bang is voor formules en bewijzen. De enige uitzondering hierop is het vijfde hoofdstuk, dat een tamelijk klassieke, en literaire, weergave is van de zaak-"Bain versus Chicago". Voor wie de literatuur kent, bevat dit boek weinig nieuws. Dit neemt niet weg dat de wijze waarop alles voorgesteld en samengebracht wordt, getuigt van een zeldzame aandacht voor een homogeen niveau van behandeling, dat doorheen vrijwel het hele werk aangehouden wordt.

Marc Jegers

Arbeidseconomie

Acquiring skills

Alison L. Booth en Dennis J. Snower, eds., *Acquiring skills: market failures, their symptoms and policy responses* (Centre for Economic Policy Research)
Cambridge, Cambridge University Press, 1996, xvii + 354 blz. - Prijs: 15,95 GBP
ISBN 0-521-47957-6

Dit verzamelwerk is de uitloper van een conferentie die werd georganiseerd door de redacteurs van het boek, die allebei verbonden zijn aan het Britse Centre for Economic Policy Research. De drievoudige opzet van het boek wordt in een inleidende bij-

drage van Booth en Snower uitstekend geresumeerd. In deel 1 worden in een vijftal bijdragen de voornaamste redenen besproken waarom de vrije markt faalt in het leveren van de nodige incentives voor investeringen in menselijk kapitaal. Uitgangspunt hierbij is vooral Gary Beckers bekende "human capital theory" en het daarin gemaakte onderscheid tussen algemene en specifieke opleiding. De belangrijkste marktfaalingen die aan bod komen zijn te wijten aan: het wazige onderscheid tussen algemene en specifieke opleiding, de complementariteit tussen kapitaal en ar-

beid in een niet perfect concurrentiële arbeidsmarkt, de beperkte toegang tot kredieten, externe effecten wegens gebrekkige informatie, interactie tussen vaardigheden en innovaties en tussen geschoolde en ongeschoolde werknemers (low-skill, bad jobs trap).

Deel 2 onderzoekt in vier empirische bijdragen de gevolgen van een tekort aan opgeleide werkrachten voor de economie. Hier komt vooral het Verenigd Koninkrijk aan bod, waar de beperkte scholingsgraad zich uit in een achterstand inzake productiviteit, innovatie, kwaliteit, concurrentiekracht en export.

Deel 3 bespreekt, zoals kon worden verwacht, de politiek van de overheid inzake scholing en opleiding om de genoemde marktvalingen te corrigeren. De aandacht gaat vooral uit naar het falen van de overheid om aan de oorzaken en gevolgen iets te

doen en naar de lering die daaruit kan worden getrokken.

Het boek sluit af met een hoofdstuk van Booth en Snower, waarin zij de voornaamste conclusies overlopen met betrekking tot het te voeren overheidsbeleid inzake scholing en opleiding. Maatregelen die daarbij worden aanbevolen gaan o.m. in de richting van "training vouchers" voor bedrijven, die passen in Snowers bekende "Benefit Transfer Programme", dat opleidingssubsidies koppelt aan werkloosheidsuitkeringen en andere sociale uitkeringen. Deze politiek dient vooral gericht te zijn op de langdurig werklozen. Een goed gestructureerd boek van twee vooraanstaande Britse professoren, dat vooral bestemd is voor universitair geschoolde economen.

Stefan Késenne

Ontwikkelingseconomie

Thinking About Development

Paul Patrick Streeten, *Thinking About Development* (Raffaele Mattioli Foundation) Cambridge, Cambridge University Press, 1995, xiv + 409 blz. - Prijs: 35 GBP ISBN 0-521-48276-3

In dit boek behandelt Paul Streeten een ruime waaier van ontwikkelingsaspecten die centraal stonden in de lezingen die hij gaf op verzoek van de Stichting Raffaele Mattioli. In zijn denkoefening ziet Streeten een actieve rol weggelegd voor de staat en pleit hij tegelijkertijd voor meer internationale samenwerking om het doel van ontwikkeling, met name het groeiende welzijn van elke mens en

niet de inkomensstroom per hoofd, te bereiken.

Deze centrale thema's spreidt hij uit over vijf hoofdstukken, waarvan het eerste een introductie biedt tot de diverse aspecten van ontwikkeling: basisbehoeften, werkloosheid, bevolkingsgroei, menselijke ontwikkeling, (het meten van) armoede, honger enz.

De vraag naar nieuwe mondiale instellingen wordt in het tweede hoofdstuk gesteld in de context van een nieuwe economische orde die rekening houdt met onderontwikkelde regio's. Een mondiale centrale bank en een internationaal investeringsfonds zijn twee voorstellen die door Streeten gelanceerd worden.

In het derde hoofdstuk voert Streeten een pleidooi voor meer overheidsacties die de complementaire band tussen de informele en de formele sector in de minst ontwikkelde landen zouden kunnen verstevigen. Zulk een vernieuwd overheidsbeleid zou een gunstig economisch klimaat moeten scheppen voor de informele sector door de tewerkstellingsmogelijkheden te verbeteren, de toegang tot opleiding en medische diensten te vergemakkelijken, te voorzien in transferbetalingen enz. Door middel van een hefboomeffect, gecreëerd door de grote ondernemingen, kan (door onderaannemingen bijvoorbeeld) de groei van de informele micro-ondernemingen gestimuleerd worden (Streeten noemt dergelijk fenomeen de "Judo Trick").

In de laatste twee hoofdstukken bespreekt de auteur de politiek-economische kant van ontwikkeling. Staatsminimalisme en "laissez faire"-politiek stelt hij ter discussie. Hij wijst op de diverse succesverhalen die aantonen dat door de staat geleide hervormingen zinvol kunnen zijn en garant kunnen staan voor een efficiënte werking van de markten in de ontwikkelingslanden.

Thinking About Development weerspiegelt de interdisciplinaire vorming en ingesteldheid van de auteur en zijn enorme praktijkervaring in de ontwikkelingslanden. Dit vlot leesbare boek biedt bovendien een mooi overzicht van de evolutie in het ontwikkelingsdenken en laat de ideeën van Streeten ruim aan bod komen.

Birgit Kerstens

Algemeen en strategisch management

Communicatie bij verandering

Wilbert Buijter e.a., *Communicatie bij verandering* (Reeks "De Praktijkmanager") Deventer, Kluwer Bedrijfswetenschappen, 1995, 115 blz. - Prijs: 900 BEF ISBN 90-267-2097-1

De originaliteit en de toegevoegde waarde van dit werkje liggen in de rijke ervaring die de auteurs hebben opgedaan in het kader van de "Philips Centurion Operatie", een grootscheeps veranderingsprogramma. De rol van managers in operationele communicatieprocessen wordt gesitueerd en uitgewerkt op drie niveaus: het individu, de groep en de organisatie. De auteurs beperken zich tot

een beperkt aantal theorieën en modellen, die nadien van nut blijken te zijn bij de Centurion-aanpak. Zo blijven termen als succesvolle samenwerking, interactieprocessen en vooral lerende organisaties geen louter theoretische constructies, maar krijgen ze een concrete en praktische aanwending, die hun gebruik in de Centurion-operatie ver overstijgt. De verschillende niveaus van communiceren worden uitvoerig geïllustreerd met origineel materiaal. Ongetwijfeld een aanwinst voor de moderne praktijkmanager die op zoek is naar inzicht en naar praktische instrumenten.

Daniël Vloeberghs

Financieel beleid

The Directory of Listed Derivative Contracts 1996/1997

Malcolm J. Robertson, *The Directory of Listed Derivative Contracts 1996/97*
Chichester, John Wiley & Sons, 1996, xlii + 366 blz. - Prijs: 95 GBP
ISBN 0-471-96368-2

Dit werk inventariseert een 850-tal derivatieve contracten (zonder de opties op individuele aandelen daartoe te rekenen) die, verspreid over 40 landen en 90 georganiseerde markten, terug te vinden zijn. Het eerste deel van het werk bestaat uit een aantal handige indexlijsten waarin men ook de in het werk gebruikte afkortingen gemakkelijk terug kan vinden. Het grootste deel van het werk wordt in beslag genomen door een overzicht van de afgeleide producten die per land en per beurs worden aangeboden. Per beurs vinden we eerst het adres en de namen van contactpersonen terug. Ook informatie over het handelssysteem (schermhandel of handel via "open outcry") wordt gegeven. Het enige wat in dit

opzicht ontbreekt zijn gegevens over de vereiste "margins" en eventuele e-mailadressen. Deze laatste zijn vooral handig omdat tal van beurzen de meeste van deze productinformatie op het Internet beschikbaar stellen. Het boek is en blijft een handig hulpinstrument waarmee tal van concrete vragen snel geverifieerd kunnen worden. Zo kunnen we snel terugvinden welke opties en "futures" beschikbaar zijn op bijvoorbeeld Duitse rentevoeten of op energieprijzen. Kunnen we de Braziliaanse real "hedgen" tegen Europese munten? Geen probleem: het antwoord is in dit werk te vinden.

De zwakke schakel in een dergelijk naslagwerk blijft uiteraard het snel veranderende productaanbod. Uitgeverij Wiley anticipeert die veranderingen door nu al vervolgedities aan te kondigen. Voor iedereen die afgeleide financiële producten wil gebruiken is dit boek een nuttig hulpinstrument.

Marc De Ceuster

Marketing

Principles of Services Marketing

Adrian Palmer, *Principles of Services Marketing*
Londen, McGraw-Hill Book Company, 1994, xvi + 345 blz. - Prijs: 19,95 GBP
ISBN 0-07-707746-6

De auteur zet in dertien goed gestofeerde hoofdstukken de essentie van dienstenmarketing uiteen. Het eerste

hoofdstuk geeft een overzicht van de unieke kenmerken van diensten en besteedt ruim aandacht aan de verschillende types van diensten ("classificatie"). De volgende vier hoofdstukken zijn zeer *basic* met een beknopt overzicht van de belangrijkste algemene marketingprincipes en -modellen. Voor de ervaren marketeer zijn deze hoofdstukken overbodig. Bovendien zijn ze (te) weinig

gericht naar diensten. Vanaf het zesde hoofdstuk worden belangrijke aspecten van de marketing mix voor diensten besproken. Deze hoofdstukken (6-12) getuigen van een goed niveau. De nieuwste inzichten van dienstenmarketing ("service encounter"-aspecten; servicekwaliteit, interne marketing, direct marketing enz.) zijn er beknopt in verwerkt. Het laatste hoofdstuk (internationalisering) is dan weer zeer algemeen en bereikt niet hetzelfde niveau.

We willen het boek van Palmer voor een eerste cursus dienstenmarketing zeker niet uitsluiten. Een aantal hoofdstukken bevat relevant materiaal. Voor practici die consumentendiensten aanbieden kan het tevens nuttig zijn als eerste kennismaking. Toch zijn er in deze markt mogelijk betere alternatieven.

Paul Matthysens

Accountancy

Accounting Issues Involving Economic Resources

Karen V. Pincus, *Core Concepts of Accounting Information. Theme III. Accounting Issues Involving Economic Resources. 1994-1995 Edition (College Custom Series)*
New York, McGraw-Hill, 1995. - Prijs: 27,95 GBP
ISBN 0-07-050175-0

Deel 3 in deze reeks gaat over het nut van informatie over de gebruikte productiemiddelen voor de in de vorige twee delen al ten tonele gevoerde managers, eigenaars, schuldeisers, overheid en "anderen".

Ook hier begint Pincus met een inleiding: de productiefactoren en hun rol in verschillende sectoren, en de betekenis van boekhoudkundige activa, inclusief het conceptuele verschil met kosten. Ze maakt van de gelegenheid gebruik om het begrip *voorraadrotatie* aan te brengen, hoewel de problematiek van voorraadwaardering pas in een latere module aan bod komt. Voorraden worden ook voorgesteld als een aandachtspunt voor het management, en bij uitbreiding de toenemende invloed

van technologie ("the alphabet soup": ABC, CAD, CAM, CIM, EDI, FMS, JIT, TQM, UPC, ...) op managementpraktijk en kostenrekening. De module over eigenaars en kredietverschaffers is boekhoudkundig van aard, met vooral aandacht voor het rendement op het totale vermogen. Merkwaardig is wel dat het deel over de overheid handelt over de waardering van het personeel ("Human Resources Accounting") en privatiseringen. Voor het overige valt er niets toe te voegen aan de besprekingen van de eerste twee delen (zie EST 1996, nr. 3).

Marc Jegers

Accounting Issues Involving Capital

Karen V. Pincus, *Core Concepts of Accounting Information. Theme IV. Accounting Issues Involving Capital. 1994-1995 Edition (College Custom Series)*
New York, McGraw-Hill, 1995. - Prijs: 23,95 GBP
ISBN 0-07-050177-7

Dit laatste deel uit een reeks van vier handelt over de passiva van de onderneming en het gebruik van de financiële rapportering daarover door, weerom, managers, eigenaars, schuldeisers en de overheid. De inleiding vertrekt vanuit het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen, en wijst, volkomen terecht, op de vervaging van de grens tussen beide (met het wat mysterieuze citaat van ene James Grant: "the 1980s were to debt what the 1960s were to sex"). Het managementgedeelte behandelt voornamelijk de uitgifte van en de belegging in financiële instrumenten, inclusief aspecten van interne controle, en de solvabiliteitsberekening.

Maatschappelijke problemen

Integrity in Organizations

Gordon Pearson, Integrity in Organizations: An Alternative Business Ethic
Londen, McGraw-Hill Book Company, 1995,
xi + 202 blz. - Prijs: 19,95 GBP
ISBN 0-07-709136-1

Gordon Pearson benadert de zakenethiek vanuit zijn praktische en theoretische kennis van het bedrijfsmanagement. Hij heeft twintig jaar bedrijfservaring in de industrie, promoveerde aan de Manchester Business School, en doceert momenteel aan het Management Development Centre van Keele University. Pearson vertrekt vanuit een klassieke kritiek op de zakenethiek uit de jaren negentig: ze is te sterk gebaseerd op filosofische en (in de Verenigde Sta-

De module over eigenaars en schuldeisers gaat, zeer intuïtief, in op het belang van de kapitaalstructuur, terwijl de laatste module, volgens mij totaal overbodig en irrelevant, de openbare financiën van de Verenigde Staten als onderwerp heeft. Niettegenstaande de overwegend structurele kritiek die je op sommige passages kunt leveren, lijkt deze reeks van vier werken een welkome verrijking - en verfrissing - op de markt van boekhoudhandboeken. Inhoudelijk wordt op een originele wijze omgesprongen met toch wel zeer klassieke concepten, en vormelijk wordt een graad van luchtigheid bereikt die een normaal mens nooit met boekhouden zou associëren.

Marc Jegers

ten) theologische paradigmata van ethiek, die van buitenaf op het bedrijfshandelen worden geprojecteerd. Het alternatief dat hij formuleert, situeert zich dan ook in het verlengde van de organisatie-theorie en de bedrijfskunde, en tracht van binnenuit te ontdekken waar het ethisch wenselijke en het haalbare elkaar ontmoeten in het ondernemingsbeleid. Pearson heeft daarover een aantal behartigenswaardige inzichten mee te delen en hij biedt een goede synthese van wat speltheorie, cultuuranalyse, "corporate governance"-technieken en strategisch management te bieden hebben als bouwstenen voor een pragmatische zakenethiek. De centrale stelling die de auteur verdedigt is dat het welbegrepen eigenbelang van de parti-

cipanten in de onderneming hen ertoe drijft om morele integriteit als einddoel na te streven. De integriteitsbenadering is gebaseerd op wederzijds voordeel tussen partners, eerder dan op eenzijdige winstmaximering of op onvoorwaardelijk respect voor universele principes. Twee elementen hebben me kritisch gestemd bij de lectuur van dit, overigens lezenswaardige, werk. Ik had verwacht dat een auteur die zo sterk steunt op de analyse van organisatorische processen meer een beroep zou doen op sociologisch onderzoek om zijn verhaal te onderbouwen; de analyse van bedrijfscultuur blijft te summier en te abstract om te overtuigen. En anderzijds: wie zo frontaal in de aanval gaat tegen de wereldvreemdheid van de filosofische ethiek, doet er goed aan zijn ethiek van strategisch management niet te baseren op de theorie van de morele ontwikkeling van Lawrence Kohlberg, een rechtstreekse afstammeling van het Kantiaanse paradigma, dat zo verfoeid wordt. Kohlbergs benadering is trouwens buiten de Angelsaksische wereld reeds twintig jaar verlaten, onder meer op grond van sociologische kritiek. Eigenlijk toont Pearson hiermee aan dat het gezichtspunt van de onpartijdige toeschouwer in de zakenethiek wel bekritiseerd en gerelativeerd, maar niet radicaal verlaten kan worden. Een zakenethiek die alleen naar het intern haalbare kijkt, verwacht bedrijfsethos met bedrijfsethiek.

Jef Van Gerwen

Grenzen aan de Concurrentie

De Groep van Lissabon, onder voorzitterschap van Riccardo Petrella, Grenzen aan de Concurrentie. Tweede druk (Reeks "Maatschappij en technisch-wetenschappelijke ontwikkelingen", 1)
Brussel, VUBPress, 1994, 198 blz. - Prijs: 595 BEF
ISBN 90-5487-079-6

Grenzen aan de Concurrentie is het resultaat van een denkgroep van 19 mensen uit West-Europa, Noord-Amerika en Japan. Deze groep, aangeduid als de Groep van Lissabon, werd voorgezeten door Riccardo Petrella, professor aan de UCL. Het boek heeft de ambitie een opvolger te zijn van het - tijdens de jaren zeventig fel bediscussieerde - rapport aan de Club van Rome, getiteld *Grenzen aan de groei*.

Het voorliggende boek spreekt zich niet uit tegen concurrentie op zich, maar wel tegen de uitwassen van de concurrentie-ideologie. Ook het niet kunnen antwoorden op de fundamentele milieu- en ontwikkelingsproblematiek leidt de Groep van Lissabon ertoe om te pleiten voor grenzen aan de concurrentie.

Na een ruime inleidende situering van de besproken problematiek volgen vier hoofdstukken. Hoofdstuk 1 geeft een algemeen overzicht van de mondiale wereld. Mondialisering, gezien als de veelheid van koppelingen en interconnecties tussen de staten en samenlevingen, is een vast gegeven. De mondiale beeldvorming, de informatie- en communicatietechnologie leiden tot een "mondiale wereld". Het gevolg daarvan is een stijgend aantal internationale strategische allianties tussen ondernemingen en een stijgende substitutie van arbeid door computerge-

stuurde machines. Dat laatste mondt uit in een hoge werkloosheidsgraad, hét probleem van de komende twintig jaar. Hoofdstuk twee toont aan dat de nieuwe mondiale wereld gedomineerd wordt door de logica van de concurrerende economische oorlog. Hoofdstuk 3 biedt een (nogal logisch) antwoord op de vraag: kan concurrentie de planeet besturen? Een resem negatieve effecten van buitensporige concurrentie wordt hier beschreven. Om die effecten te bestrijden wordt in hoofdstuk 4 gepleit voor een "doeltreffend mondiaal bestuur". Een nieuw contract op wereldniveau dient soelaas te bieden voor de uitwassen van de wereldwijde economische oorlog. Gezien de grote complexiteit van deze proble-

matiek moet dit uitgesplitst worden in vier subcontracten: het levensbehoeftecontract, het culturele contract, het democratische contract en het aardecontract.

De ambitie van dit boek zal volgens mij moeilijk te realiseren zijn. Hoewel de uitgangspunten grotendeels als aanvaardbaar overkomen, blijven de analyses en de voorgestelde aanpak veel te algemeen. Wel dient vermeld dat het ook niet de taak was van de auteurs om sluitende oplossingen voor de besproken problematiek aan te reiken. Het boek kan wel beschouwd worden als een eerste aanzet naar een ruimere probleem-
onderkenning.

Rudy Martens

Europa

Economic and monetary union in Europe

Peter B. Kenen, *Economic and monetary union in Europe: Moving beyond Maastricht* Cambridge, Cambridge University Press, 1995, ix + 219 blz. - Prijs: 12,95 GBP
ISBN 0-521-55883-2 (pbk)

De landen van de Europese Unie plannen onder het Verdrag van Maastricht tegen het jaar 1999 een monetaire unie te vormen, met een gemeenschappelijke munt en één enkele centrale bank. Het voorliggende boek analyseert het plan voor de Europese monetaire unie zoals vervat in het Verdrag van Maastricht. Kenen beschrijft de bepalingen van het verdrag zelf en hoe ze geëvolueerd zijn. Hij onderzoekt de vraag wat er gedaan moet worden om deze bepalin-

gen in de praktijk te implementeren en gaat na welke problemen dat met zich mee kan brengen.

De auteur kijkt echter verder dan de inhoud van het verdrag alleen; hij geeft een overzicht en kritiek van recent economisch onderzoek over de kosten en baten van een monetaire unie, het monetair beleid, en de gevolgen van hoge overheidstekorten en openbare schulden.

Dit boek is omvattender dan *EMU after Maastricht* van dezelfde auteur, omdat het ook recente gebeurtenissen van na de top van Maastricht behandelt. Zo analyseert Kenen de crises op de Europese wisselmarkt van 1992 en 1993, evenals hun impact op de vooruitzichten voor de EMU, en de problemen die ze stellen voor de implementering van het Verdrag van Maastricht.

Kenen formuleert concrete voorstellen om de overgang naar een gemeenschappelijke munt aan te pakken, om de bestaande centrale banken te integreren in één enkel systeem, en om delen van het verdrag zelf aan te passen. Tot slot behandelt hij ook de implicaties van een monetaire unie in Europa voor het internationaal monetair systeem.

Als ervaren internationaal econoom is Peter Kenen een uiterst goed geïnformeerd en objectief observator van het proces dat moet leiden tot een Europese Monetaire Unie. Zijn boek

is vanuit een praktische invalshoek zeer leesbaar geschreven. Het is daarom een aanrader, zowel voor economen als voor politici, ambtenaren en andere geïnteresseerden die de materie beter willen begrijpen. We kunnen dan ook eindigen met een citaat van een andere autoriteit in het gebied, Barry Eichengreen: "Europeans should read it to choose their future intelligently, others to understand what their choice will mean for the rest of the world".

Philip Du Caju